

מסורת הש"ס

(א) וכדמיני דר' ה' גשמת אדם תחומא ריש פ' נח, (ב) וי"ל רכס], (ג) תענית כ"ו, (ד) [פסחדרין פ. ב' צ"ב קוט': תוספתא יומא פ"ד], (ה) תוספתא פ"ב ברטא לא:, (ו) תוספתא פ"ב, (ז) (פ"ר תחומא ריש נח], (ח) [גיטין לא:; ט] כ"א חמג,

→

תורה אור השלם

1 קטנתי מכל החסדים ומכל האמת אשר עשית את עבדך כי במקלי עברתי את הדרך הזה ונתתה דחיית לשוני מןחנות: בראשית לב יא

2 כי תבנה בית חדש ועשית מעקה לגגך ולא תשים דמים בביתך כי יפל הנפל מפונה: דברים כב ח 3 אם יש עליו מלאך מליץ אחד מני אלקי להגיד לאדם ישרו: ויחננו ויאמר פרעורו מרדת שנות מציאתי כפר:

ארוב לא כח-כד

→

הגהות הבי"ח

(א) רש"י ד"ה ואלו הן פרקליטין (שעשה למטה) תלמי' וי"ב ס"א אין זה: (ב) בא"ד שבהן נלוו לנ"ד: (ג) ד"ה בדקי מיתה עונות:

→

לעזי רש"י

בטרד"ר [בטרדור"א].

הכאה.

פריטי"י [פרישטי"א].

ארון.

משטר"ר [מישטריי"ר].

ארון כלים.

→

מובס רש"י

מנבין. ממעטין (תענית כ.).

שלשה בדקי מיתה.

שהאשה נדקתס בהן בשעת

הסכנה שאם ימלא בה אחד

מהם ממות (ברכות לא:).

ראשים קראתי אסכס. ראשית תבואתה (ירמיה ג): **עסקי ראשית**. ראשית עריסותיכס (צמדבר טו): **הריני נוטל נשמתכס**. ותאבד רביעית דמכס ויכבה נרכס ויבטל שס ראשיתכס. ונשים נלטו על כך כדאמרין צבראשית רבה^(א) היא איבדה חלתו של עולם שעל ידה נטרד אדה"ר שנתרס כחלה וכבדה נרו של עולם ושפכה דמו ועוד שזכרי הבית תליין זה: **נפל סורא**. לארך שהוא עומד לשחיטה הכל אומרים חדדו לסכינא עד שלא יקוס ויהא טורח להשליכו. כך הואיל ואיתרע מולה מזומנת פורענותה לצא: **ספיס פירוס אמפא**. תרבה פשעים השפחה וכולן תלקה צמצנה **אחת: ספיס**. תרבה: **ספירוס**. פשע והתרסה: **מחטרא**. בטדור"ר בלע"ז.

כלומר אשה עומדת ליסורי לידה על עונשה של חוה ומזרפין לה עושין הרבה לאותו מלקות: **שצקיה לריוא**. לשיכור אינך זריך להפילו שהוא יפול מאליו. כך האשה עומדת לילד משנמעצרה והיא זריכה לצקש להקצ"ה לפתוח רחמה והוא נמנע והיא מתה מאליה. כל הני משל הדיוט נינהו: **רעיא חגרא ועיוני רשעין**. קלים לרוץ ואינו יכול להגיען ולהלקותן על סרחונ: **אבב חוטרא מילי**. כשהיא צאה לפני גדרות כאן שס הוא מדבר עמה להלקותה על פשעה. ואזי דרי לבית הדיר של כאן צאין לחשבון. גדרות כאן מתרגמינן חוטריין דען (צמדבר לב). כלומר האשה כשהיא צבראיות פעמים שזכותיה מוליין ואין כח במקטרג להזכיר עונה אצל משהגיעה לפתח הסכנה ולזריכה לנכסס שס מזכירין עונותיה ומעשיה אס ראויה היא לנס אס לאו: **אבב חוטאפא נפישו אחי ומרחמי**. לפתח הסנות שמחלקים צו מזונות ויש שס עושר הרבה אחיס והרבה אוהבים יש הכל נעשים אוהבים: **מרחמי**. אוהבים: **אבב ציוני**. צמקוס שיש הפסד ועוני לא אחי ולא מרחמי. כך בשעת הסכנה הורע מולה ומשיצותה וחדלו פרקליטין שלה: **וגברי היאך מיבדקי**. מעשים שלהם להזכיר עונס וחטום: **עעין גשר**. כל מקוס סכנה כגון קיר נטוי ויואל לדרך: **דילמא מיפקיה**. נכרי דינא על חטאיו ומתפיסנא כדחיה: **מבזרא**. ספינה שעוברין צה אה הנהר: צדיק. הספינה שלא יהא צה נקצ: **מניני**. פוחמין: **קטנתי מכל החסדים**. הוקטנו ונתמעטו וזכותי צשציל החסדים אשר עשית וגו': **יומא דשופא**. שמנשבת צו הרוח דרומית חזקה^(ב) המפלת חומות ועוקרת אילנות: **לציני דקלי**. שלא יפיל הרוח דקל עליו: **ממנו להציא ראיה**. מאחר שהוא נופל זריך למצוא ממנו וממעשיו

ראיה לזכות: **מששס ימי צראשים**. דכתיב קורא הדורות מראש (ישעיה מה) שנגלו לפניו הדורות ומעשיהם ^(א) וקנס פורענותם: **שהרי**. כשינתנה תורה עדיין לא נפל זה והכתוב קראו נופל: **על ידי חייב**. צע"ה זה שלא קיים מצות מעקה: **אומרים**. העומדין שס: **שזן דרך כל המומחיס מתודין**. כדתנן בסנהדרין שכל המתודה יש לו חלק כו' שכן מצינו בעין [והשעז] שאמר לו יהושע כו' צפ' נגמר הדין (סנהדרין דף מד א): **לשוק**. מצויים שס מריצות ובעלי דינים נכרים וישראלים: **דומה כמו שנמסר לסרדיוט**. להוליכו לפני השופט: **חש צראשו**. חששא צעלמא מיחוש קל: **נחנשוו צקולר**. הוי טפי משנמסר לסרדיוט וגרוע מעולה לגדרוס שאין דנין שס אלף להריגה ועל סרחון חמור וזריך פרקליטין גדולים: **עלה למטה**. שחלה הרבה שזריך לעלות ולפול למשכב: **ואלו הן פרקליטין**. ^(ב) שעושה למטה ^(א) רצוי לצ"ד של מעלה תשובה ומעשים טובים: **צאוו מלאך**. שמליץ עליו זכות והוא אחד מני אלף ואפילו הוא עצמו מעיד עליו חובה ניצול צאחם של זכות שנאמר מליץ אחד מני אלף צמליגתא של מלאך אין אלף אחת מלאך להגיד ישרו ומשמע גמי שהמלאך המליץ הוי אחד מני אלף דהא מלאך כתיב מכלל דהשאר מגידים עליו חובה אלף מדלא כתיב אס יש עליו מליץ מלאך אחד מני אלף איכא למידרשיה אמלאך ואמלילה: **יולדות**. בשעת לידתן: **שגש עצירות**. הנך דמתניתין: **ילדות**. בחורות ואפילו שלא בשעת לידה: **רבי אחא אומר**. הילדות מתות על עון שמכבסות: **ארנא**. כך היו קורין מגדלות שלהם פריטי"י ובלשונתי משטר"ר: **ציס עס**. לשון ציוז שמתקצצין צו הכל: **ולארון הקדש ארנא**. ואין קורין אותו ארון הקדש: **בדקי** ^(א). עונות שצודקין אותן בהן בשעת סכנה כרבנן דאמרי יולדות: **בדקי**. שמדבקין ומקיצין מיתה לפני זמנה כו' אלעזר דמי ילדות:

במה מדליקין פרק שני שבת

לב.

ע"ל שקורין לארון הקדש **ארנא**. לא ארון שעשה צללאל קאלמר דמסתמא לא היו מזכירים ארון שהיה לפני כמה שנים שנגננ צצית הראשון אלף לארון שצצית הכנסת אע"ג דצכל דוכתי קרי ליה מיעה דמתנן העובר לפני המיעה הוירד לפני המיעה (צרכוס פ"ה דף לה.) אור"י אשכחן נמי דקרי ליה ארון כדאמר תשעה וארון מנטרפין (שס פ"ו דף מו א):

מקרא

חנואתא נפישו אחי ומרחמי אבב ביווני לא אחי ולא מרחמי וגברי היכא מיבדקי אמר ריש לקיש בשעה שעוברים על הגשר גשר ותו לא אימא בעין גשר רב לא עבר במברא דיתוב ביה עכו"ם אמר דילמא מיפקיד ליה דינא עליה ומתפיסנא בהדיה שמואל לא עבר אלא במברא דאית ביה עכו"ם אמר שטנא בתרי אומי לא שליט ר' ינאי בדיק ועבר ר' ינאי לטעמיה ^(א) דאמר "לעולם אל יעמוד אדם במקום סכנה לומר שעושין לו נס שמא אין עושין לו נס ואם עושין לו נס מנבין לו מזכותיו אמר רבי חנין מאי קראה ¹ קטנתי מכל החסדים ומכל האמת רבי זירא ביומא דשותא לא נפיק לביני דיקלא אמר ר' יצחק בריה דרב יהודה לעולם יבקש אדם רחמים שלא יחלה שאם יחלה אומרים לו הבא זכות והפטור אמר מר עוקבא מאי קראה ² כי יפול הנופל ממנו ממנו להביא ראיה תנא דבי רבי ישמעאל כי יפול הנופל ממנו (ממונו) ראוי זה ליפול מששת ימי בראשית שהרי לא נפל והכתוב קראו נופל אלא ³שמגלגלין זכות על ידי זכאי וחובה על ידי חייב: ת"ר ⁴מי שחלה ונטה למות אומרים לו התודה שכן כל המומתין מתודין אדם יוצא לשוק יהי דומה בעיניו כמי שנמסר לסרדיוט חש בראשו יהי דומה בעיניו כמי שנתנהו בקולר עלה למטה ונפל יהי דומה בעיניו כמו שהעלוהו לגדרום לידון שכל העולה לגדרום לידון אם יש לו פרקליטין גדולים ניצול ואם לאו אינו ניצול ואלו הן פרקליטין של אדם תשובה ומעשים טובים ואפי' תשע מאות ותשעים ותשעה מלמדים עליו חובה ואחד מלמד עליו זכות ניצול מלאך מליץ אחד מני אלף להגיד לאדם ישרו ויחננו ויאמר פדעוהו מדרת שחת וגו': ר' אליעזר בנו של ר' יוסי הגלילי אומר אפילו תשע מאות ותשעים ותשעה באותו מלאך לחובה ואחד לזכות ניצול שנאמר מליץ אחד מני אלף: תנו רבנן על שלש עבירות גשים מתות יולדות רבי אליעזר אומר גשים מתות ילדות ר' אחא אומר בעון שמכבסות צואת בניהם בשבת וי"א על שקורין לארון הקודש ארנא: תניא ר' ישמעאל בן אליעזר אומר בעון שני דברים עמי הארצות מתים על שקורין לארון הקודש ארנא ועל שקורין לבית הכנסת בית עם תניא ר' יוסי אומר ⁵שלשה בדקי מיתה גבראו באשה ואמרי לה שלשה בדקי מיתה גדה וחלה והדלקת הנר חדא כו' אליעזר וחדא כרבנן ⁶תניא רשב"ג אומר הלכות הקדש תרומות ומעשרות הן הן גופי תורה ונמסרו

היכא מיבדקי אמר ריש לקיש בשעה שעוברים על הגשר גשר ותו לא אימא בעין גשר רב לא עבר במברא דיתוב ביה עכו"ם אמר דילמא מיפקיד ליה דינא עליה ומתפיסנא בהדיה שמואל לא עבר אלא במברא דאית ביה עכו"ם אמר שטנא בתרי אומי לא שליט ר' ינאי בדיק ועבר ר' ינאי לטעמיה ^(א) דאמר "לעולם אל יעמוד אדם במקום סכנה לומר שעושין לו נס שמא אין עושין לו נס ואם עושין לו נס מנבין לו מזכותיו אמר רבי חנין מאי קראה ¹ קטנתי מכל החסדים ומכל האמת רבי זירא ביומא דשותא לא נפיק לביני דיקלא אמר ר' יצחק בריה דרב יהודה לעולם יבקש אדם רחמים שלא יחלה שאם יחלה אומרים לו הבא זכות והפטור אמר מר עוקבא מאי קראה ² כי יפול הנופל ממנו ממנו להביא ראיה תנא דבי רבי ישמעאל כי יפול הנופל ממנו (ממונו) ראוי זה ליפול מששת ימי בראשית שהרי לא נפל והכתוב קראו נופל אלא ³שמגלגלין זכות על ידי זכאי וחובה על ידי חייב: ת"ר ⁴מי שחלה ונטה למות אומרים לו התודה שכן כל המומתין מתודין אדם יוצא לשוק יהי דומה בעיניו כמי שנמסר לסרדיוט חש בראשו יהי דומה בעיניו כמי שנתנהו בקולר עלה למטה ונפל יהי דומה בעיניו כמו שהעלוהו לגדרום לידון שכל העולה לגדרום לידון אם יש לו פרקליטין גדולים ניצול ואם לאו אינו ניצול ואלו הן פרקליטין של אדם תשובה ומעשים טובים ואפי' תשע מאות ותשעים ותשעה מלמדים עליו חובה ואחד מלמד עליו זכות ניצול מלאך מליץ אחד מני אלף להגיד לאדם ישרו ויחננו ויאמר פדעוהו מדרת שחת וגו': ר' אליעזר בנו של ר' יוסי הגלילי אומר אפילו תשע מאות ותשעים ותשעה באותו מלאך לחובה ואחד לזכות ניצול שנאמר מליץ אחד מני אלף: תנו רבנן על שלש עבירות גשים מתות יולדות רבי אליעזר אומר גשים מתות ילדות ר' אחא אומר בעון שמכבסות צואת בניהם בשבת וי"א על שקורין לארון הקודש ארנא: תניא ר' ישמעאל בן אליעזר אומר בעון שני דברים עמי הארצות מתים על שקורין לארון הקודש ארנא ועל שקורין לבית הכנסת בית עם תניא ר' יוסי אומר ⁵שלשה בדקי מיתה גבראו באשה ואמרי לה שלשה בדקי מיתה גדה וחלה והדלקת הנר חדא כו' אליעזר וחדא כרבנן ⁶תניא רשב"ג אומר הלכות הקדש תרומות ומעשרות הן הן גופי תורה ונמסרו

ראיה לזכות: **מששס ימי צראשים**. דכתיב קורא הדורות מראש (ישעיה מה) שנגלו לפניו הדורות ומעשיהם ^(א) וקנס פורענותם: **שהרי**. כשינתנה תורה עדיין לא נפל זה והכתוב קראו נופל: **על ידי חייב**. צע"ה זה שלא קיים מצות מעקה: **אומרים**. העומדין שס: **שזן דרך כל המומחיס מתודין**. כדתנן בסנהדרין שכל המתודה יש לו חלק כו' שכן מצינו בעין [והשעז] שאמר לו יהושע כו' צפ' נגמר הדין (סנהדרין דף מד א): **לשוק**. מצויים שס מריצות ובעלי דינים נכרים וישראלים: **דומה כמו שנמסר לסרדיוט**. להוליכו לפני השופט: **חש צראשו**. חששא צעלמא מיחוש קל: **נחנשוו צקולר**. הוי טפי משנמסר לסרדיוט וגרוע מעולה לגדרוס שאין דנין שס אלף להריגה ועל סרחון חמור וזריך פרקליטין גדולים: **עלה למטה**. שחלה הרבה שזריך לעלות ולפול למשכב: **ואלו הן פרקליטין**. ^(ב) שעושה למטה ^(א) רצוי לצ"ד של מעלה תשובה ומעשים טובים: **צאוו מלאך**. שמליץ עליו זכות והוא אחד מני אלף ואפילו הוא עצמו מעיד עליו חובה ניצול צאחם של זכות שנאמר מליץ אחד מני אלף צמליגתא של מלאך אין אלף אחת מלאך להגיד ישרו ומשמע גמי שהמלאך המליץ הוי אחד מני אלף דהא מלאך כתיב מכלל דהשאר מגידים עליו חובה אלף מדלא כתיב אס יש עליו מליץ מלאך אחד מני אלף איכא למידרשיה אמלאך ואמלילה: **יולדות**. בשעת לידתן: **שגש עצירות**. הנך דמתניתין: **ילדות**. בחורות ואפילו שלא בשעת לידה: **רבי אחא אומר**. הילדות מתות על עון שמכבסות: **ארנא**. כך היו קורין מגדלות שלהם פריטי"י ובלשונתי משטר"ר: **ציס עס**. לשון ציוז שמתקצצין צו הכל: **ולארון הקדש ארנא**. ואין קורין אותו ארון הקדש: **בדקי** ^(א). עונות שצודקין אותן בהן בשעת סכנה כרבנן דאמרי יולדות: **בדקי**. שמדבקין ומקיצין מיתה לפני זמנה כו' אלעזר דמי ילדות:

ונמסרו

עין מושפמ נר מצוה

קיח א מיי' פ"י"ב מהל' רולח ושמירת נפש ה' ו סמנ עשין עט ש"ע י"ד סי' קיז סעיף ה

צנצנים:

קיט ב מיי' פ"א מהל' תשובה ה' א סמנ עשין יג טושי"ע יו"ד סי' שלח סעיף א:

→

רבינו חננאל

ראשית קראתי אתכם על עסקי ראשית הוזהרתי [אתכם], כגון החלה והתרומה. נשמה שקרויה נר נחתי בכס על עסקי נר הוזהרתי אתכם, אם אתם מקיימים אותם מוטב ואם לאו הריני נוטל נשמתכם. ולמה בשעת לידה אמר רבא נפל תורא חזירי טכיני. חיפוש תירוס אמתא חד מחבטא נהירי, פי' תרבה להתרומס השפחה על אדונתה אחת הכאה תהיה עליה, כלומר פעמים רבות מכעסת אדונתה ומקבעת אדונתה את הכל בלבה והיא משלמת לה בהכאה אחת הכל. וכן רעיא מחגרא ועיזא רהיטתא אבב חוטרא מילי ואבי [דרין] חושבנא, אפי' רועה ססת שאין יכול לרוץ, ועו בורחת ורצה בשדות כשכמינע בשמר גדרות הצאן כדמתרגמינן חוטורין דען ובבית הדיר (כו) כדתנן הכונס צאן לדייר, שם מעלה חשבון הבריאות בשרותה ושם מכה אותה. בחנות של יין הכל אוהבין באין וחשבאין בשלום בעל החנות כדי שישתו עמו, אבל אם רואין שנתפס אדם בבית המכס או בבית המושל ליענש כל אוהביו בורחין אין אחד מהן פונה אליו. לא יעמוד אדם במקום סכנה ויאמר עושין לי נס [שמא] אין עושין לו נס, ואם עושין לו מנבין לו מזכותיו שנאמר קטנתי מכל החסדים וגו'. לעולם יבקש אדם רחמים שלא יחלה שאם יחלה אומרים לו הבא זכות והיפטור. ת"ר חלה ונטה למות אומרים לו התודה שכן דרך כל המומתים מתודין, אדם יוצא לשוק יהא דומה כמי [שנמסר] לסרדיוט, חש בראשו דומה כמי שנתנהו בקולר. עלה למטה דומה כמי שהעלוהו לגדרום לידון, אם יש לו פרקליטין המלמדין עליו זכות ניצל אם לא לא ניצל. תשובה ומעשים טובים הן פרקליטין של אדם, אפילו תתקצי"ט מלמדין עליו חובה ואחד מלמד עליו זכות ניצל, שנאמר אם יש עליו מלאך מליץ אחד מני אלף להגיד לאדם וישרו ויחננו ויאמר פדעוהו מדרת שחת מצאתי כופר. שלשה בדקי מיתה, כרבנן דאמרי מתות יולדות. [ואמרי לה ג' בדקי מיתה כו"א דאמר מתות ילדות], כלומר בדקה בהו מיתה שלא בעתה.

(א) ע"י ערוך ערך צנ.